

Н. В. Осадча,

доктор економічних наук,

Г. Є. Петрова,

кандидат економічних наук,

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

ПОЛЬЩА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЙ БЕЗПЕКИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Постановка проблеми. Стратегічна взаємодія є комплексним поняттям, що охоплює декілька важливих галузей співробітництва та має довгостроковий характер. Надійність стратегічного партнерства визначається взаємною готовністю сторін враховувати інтереси одна одної, наявністю дієвих механізмів реалізації співробітництва, дисциплінованістю партнерських відносин [1]. Принципами стратегічного партнерства є:

- загальна зацікавленість партнерів у плідному співробітництві;
- взаємне визнання стратегічного характеру відносин;
- готовність враховувати інтереси іншої сторони, досягати компромісів задля реалізації стратегічних цілей;
- взаємна відмова від дискримінаційних (тим більше – ультимативних) дій щодо один одного;
- довгостроковий характер партнерських відносин, тому що стратегічне партнерство встановлюється на довгу перспективу;
- наявність дієвих механізмів реалізації такого формату відносин;
- правове закріплення змісту та механізмів стратегічного партнерства у двосторонніх документах, тому що стратегічні цілі співробітництва не мають змінюватися залежно від зміни керівництва у обох країнах;
- дисциплінованість, послідовність та прогнозованість виконання партнерами своїх зобов'язань;
- висока ефективність стратегічного партнерства – віддача від такого співробітництва має бути суттєвою для державно-політичних еліт та суб'єктів економічної діяльності та громадян обох країн.

На сьогодні стратегічними партнерами України є Азербайджан, Аргентина, Білорусь, Болгарія, Угорщина, Грузія, Німеччина, Ізраїль, Канада, Китай, Молдова, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, США, Туреччина, Узбекистан, Фінляндія. Серед ключових галузей стратегічного партнерства є економічна, енергетична, галузь політики та безпеки (військової), а головними ознаками важливості партнерства в економічній галузі є:

- значна частка країни-партнера у зовнішній торгівлі товарами та послугами;

- структура торгівлі – так імпорт новітніх технологій та сучасного обладнання навіть у невеликих обсягах вже є ознакою стратегічного партнерства;

- обсяг інвестицій та наявність великих спільних проектів у пріоритетних галузях;

- можливість країни партнера впливати на прийняття міжнародними організаціями вигідних рішень [2].

Україна здійснює зовнішньоторговельні операції товарами та послугами з 205 країнами, але саме з Польщею протягом тривалого терміну є одним з головних стратегічних партнерів на європейському континенті. Закономірності функціонування зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею формувалися протягом тривалого історичного терміну та мали значні зміни протягом останніх років через різні причини [3].

Аналіз публікацій та досліджень. Аналіз зовнішньої торгівлі України та Польщі у різних аспектах представлено у роботах С.Х. Ель-Шаманді [3], В. Корчун [4], А. Рабошук, К. Шиманської [5]. С.Х. Ель-Шаманді у своїй праці наводить проблеми, що стримують розвиток зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею, а також пропонує шляхи їх покращення. Але у роботі не наведено аналізу динаміки розвитку зовнішньої торгівлі товарами та послугами. А. Рабошук і К. Шиманська у своїй праці також надають аналіз сучасних проблем розвитку зовнішньої торгівлі двох країн. Крім того, проаналізовано показники зовнішньої торгівлі України та Польщі, але склад показників дуже обмежений.

Результати дослідження. На сучасному етапі активізується зовнішньоторговельне співробітництво України з Польщею. У 2013-2015 рр. розвиток торговельно-економічного співробітництва України відзначається цілою низкою проблем, найбільш значущі з яких пов'язані із диверсифікацією геополітичних та регіональних пріоритетів української держави. Більше того, на спад зовнішньої торгівлі суттєвий вплив мають такі негативні фактори, як [5]:

- 1) несприятлива кон'юнктура на основних для України світових ринках;

- 2) нерівномірний розвиток зарубіжних країн – реальних та потенційних партнерів України;

- 3) перерозподіл фінансових потоків та активів;
- 4) коливання світових валют та цін на сировину;
- 5) нестабільність курсу національної валюти та загострення проблем, пов'язаних з її девальвацією;
- 6) загострення проблем у торговельно-економічних та політичних відносинах із Російською Федерацією;
- 7) нераціональна структура вітчизняного експорту, в якому домінують сировина та продукція з низьким рівнем переробки;

8) низька конкурентоспроможність українських товарів та послуг.

На основі показників Державної служби статистики України [6] розраховано загальні показники зовнішньої торгівлі товарами України і Польщі, які наведено в табл. 1.

Дані табл. 1 вказують на таке: Польща є одним головних торговельних партнерів у експорті товарів в ЄС. В середньому питома вага експорту України в Польщу складає 14,18%. Падіння питомої ваги експорту спостерігається у 2010, 2012 та 2015 рр., але це падіння незначне.

Таблиця 1

Узагальнені показники зовнішньої торгівлі товарами України та Польщі

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Питома вага експорту України в Польщу, %	11,76	12,89	12,78	13,70	15,54	15,08	15,20	15,55	15,19
Питома вага імпорту Польщі в Україну, %	13,14	14,82	14,09	14,60	12,36	13,63	15,06	14,57	15,15
ЗТО, млн грн	4557,4	6618,6	3378,3	4576,0	5977,47	6143,28	5677,99	5715,46	4301,36
Зовнішньоторговельне сальдо, млн грн	-1283,6	-1942,0	-962,3	-1001,6	-389,31	-990,9	-1526,46	-426,16	-346,72

Польща також є одним із головних імпортерів України в ЄС. Середня питома вага імпорту Польщі в Україну складає 14,15%. Значне падіння імпорту відбувалось у 2011 та 2014 рр.

Одночасне зростання питомої ваги експорту та імпорту відбувається за рахунок майже одночасного зростання експорту та імпорту, що наведено на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка темпів зростання експорту та імпорту України та Польщі

Важливим аспектом зовнішньоторговельних відносин України та Польщі є аспекти безпеки. Для

аналізу рівня та тенденцій економічної безпеки зовнішньоторговельних відносин України та Польщі були запропоновані показники, надані в табл. 2.

Таблиця 2

Показники зовнішньоторговельної безпеки країни та їх порогові значення

№ з/п	Показники зовнішньоторгової безпеки	Порогові значення	
		передкризовий стан	критичний стан
1	Коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	Менш 1; більше 1,2	Менш 0,9; більше 1,3
2	Експортна залежність, % до ВВП	більше 40	більше 50
3	Імпортна залежність, % до обсягів споживання	більше 40	більше 50
4	Частка сировини в товарному експорті, %	більше 40	більше 50

Таблиця 3

**Параметричні характеристики
зовнішньоторговельної безпеки**

Індикатори	Прийнят-ний рівень	Ризиковий рівень 1	Ризиковий рівень 2	Критичний рівень
Коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	0,82-1,22	Менше 0,82	Більше 1,22	Менше 0,75
Частка експорту у ЗТО	0,45-0,55	Менше 0,45	Більше 0,55	Більше 0,45

Для визначення рівня безпеки зовнішньої торгівлі України та Польщі також були запропоновані інші показники та інші порогові значення для вже відомих показників (табл. 3) [7].

На основі даних Державної служби статистики України розраховано показники безпеки торгівлі між Україною та Польщею (табл. 4).

Співвідношення показників безпеки торгівлі України та Польщі надана на рис. 2.

Таблиця 4

Показники безпеки зовнішньої торгівлі товарами України та Польщі

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	56,0	54,0	55,0	64,0	87,0	72,0	62,0	86,0	85,0
Експортна залежність, %	1,14	1,34	1,03	1,30	1,70	1,45	1,39	1,97	2,18
Імпортна залежність, %	-	-	-	-	2,27	2,28	2,38	2,55	2,95
Зовнішньоторговельна квота, %	1,59	1,89	1,44	1,67	1,82	1,73	1,81	2,13	2,37
Частка експорту у ЗТО, %	35,91	35,32	35,75	39,05	46,74	41,93	44,87	46,27	45,96

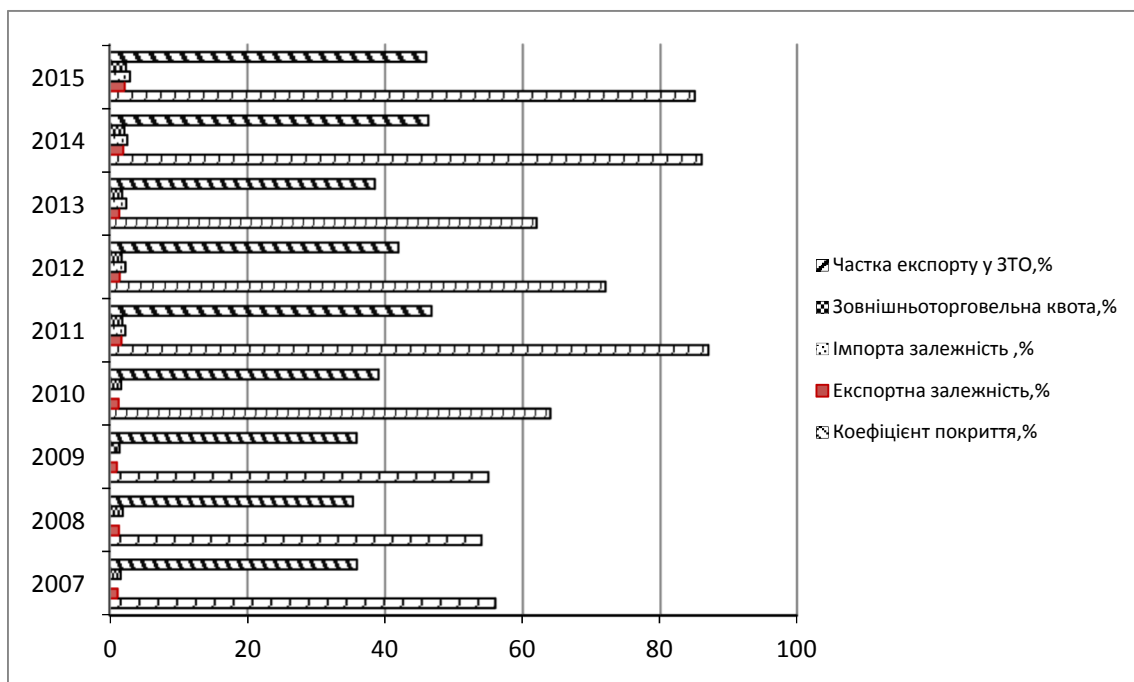

Рис. 2. Співвідношення показників безпеки торгівлі України та Польщі

Аналіз розрахованих показників безпеки торгівлі України та Польщі вказує на таке. В цілому показники безпеки торгівлі України та Польщі є у межах норми. Показник коефіцієнта покриття експортом імпорту до 2014 р. є за межами норми, у межах критичного рівня, навіть у глибоко критичному рівні. Тобто Україна змушена фінансувати свій імпорту за рахунок інших внутрішніх джерел. Тільки у 2014

та 2015 рр. коефіцієнт покриття є у майже прийнятному рівні. Це можна пояснити активізацією зовнішньоторговельної діяльності України в умовах асоціації України до ЄС.

Причиною критичного рівня показника покриття експортом імпорту є недостатня частка експорту у зовнішньоторговельному обігу. Протягом тривалого терміну 2007-2010 рр. показник частки экс-

порту у зовнішньоторговельному обігу є у межах ризикової зони 1. У той самий період показник покриття є найменший. Це вказує на недостатній обсяг експорту України до Польщі. Починаючи 2011 р., а саме 2011, 2014 та 2015 рр. показник виходить за межі ризикової зони 1. У той же період показник

покриття починає входити у межу норми. Інші коефіцієнти є у межах норми.

Окрім абсолютних показників безпеки торгівлі України та Польщі важливе значення має товарна структура експорту та імпорту. Товарна структура зовнішньої торгівлі надана в табл. 5.

Таблиця 5

Товарна структура торгівлі України та Польщі

Товарні групи	2011	2012	2013	2014	2015
Експорт, %					
Семена та плоди масляничних рослин	6,15	8,29	3,76	2,79	2,83
Руди та шлаки	17,98	14,66	15,38	14,27	11,01
Мінеральне паливо	4,31	5,62	5,37	4,04	1,06
Органічні хімічні сполуки	4,23	2,08	0,7	0,64	0,35
Деревина та вироби з неї	5,53	4,96	4,07	6,37	9,01
Чорні метали	25,28	21,54	23,95	23,07	17,94
Електромашини	8,58	8,00	11,53	11,94	14,13
Залишки та відходи продуктів	-	7,48	4,52	4,83	4,63
Жири та масла рослин	-	4,08	2,37	3,17	2,41
Продукти переробки овочів	-	-	5,54	4,56	4,03
Імпорт, %					
Паливо, нафта та нафтопродукти	5,91	13,06	16,74	16,72	20,31
Ефірні олії	3,58	2,62	2,23	2,16	2,18
Пластмаси	11,00	9,89	9,45	9,73	9,06
Деревина та вироби з неї	3,32	2,52	2,37	2,31	1,33
Папір та картон	8,88	8,42	8,40	3,56	3,24
Чорні метала	3,19	3,00	2,85	2,69	2,45
Вироби з чорних металів	3,82	3,20	2,96	2,69	2,50
Ядерні реактори	7,89	7,08	7,91	8,21	7,38
Електричні машини	8,29	7,52	8,58	10,29	9,81
Засоби наземного транспорту	4,04	3,74	3,65	2,96	3,14
М'ясо		3,07	1,99	1,37	1,96

Як бачимо з даних табл. 5, товарна структура експорту та імпорту є вкрай несприятливою. Так, значна частка експорту України до Польщі – товари сировинної групи, а саме чорні метали та руди та шлаки, що робить Україну залежною від кон'юнктури ринку. Разом з тим, досить значну частку в експорті мають товари з високою доданою вартістю – електромашини.

В імпорті значну частку мають також товари сировинної групи: паливо, пластмаси, папір та картон. Також, в імпорті з Польщі є значна частка товарів з високою доданою вартістю: електромашини та ядерні реактори. Велику занепокоєність викликає велика частка в імпорті саме палива. Це робить Україну енергозалежною. Загальні показники зовнішньої торгівлі послугами України та Польщі надано в табл. 6.

Таблиця 6

Узагальнені показники зовнішньої торгівлі послугами України та Польщі

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Питома вага експорту, %	2,90	3,75	3,74	5,19	5,08	6,21
Питома вага імпорту, %	4,71	4,23	4,83	3,97	4,71	3,59
ЗТО, млн грн	234,13	277,51	317,65	388,15	351,16	399,66
Зовнішньоторговельне сальдо, млн грн	-48,17	-8,35	-33,99	50,67	54,42	-35,84

Дані табл. 6 вказують на таке: по-перше, питома вага експорту послуг в Польщу складає в середньому 4,47%. Питома вага імпорту послуг з Польщі складає в середньому 4,34%. Починаючи з 2013 р. спостерігається перевищення питомої ваги експорту до Польщі над питомою вагою імпорту послуг із Польщі. Цю тенденцію підтверджує і зов-

нішньоторговельне сальдо. Починаючи з 2011 р. сальдо зовнішньої торгівлі послугами є позитивним.

Для аналізу зовнішньої торгівлі послугами України та Польщі необхідно розглядати показники безпеки зовнішньої торгівлі послугами. Розрахункові дані безпеки зовнішньої торгівлі послугами України надані в табл. 7.

Таблиця 7

Показники безпеки зовнішньої торгівлі послугами України та Польщі

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	65,87	94,15	80,66	129,99	136,67	83,54
Експортна залежність, %	0,06	0,08	0,08	0,12	1,51	0,20
Імпортна залежність, %	-	1,02	0,11	0,09	0,12	0,27
Зовнішньоторговельна квота, %	0,08	0,08	0,08	0,10	1,31	0,22
Частка експорту у ЗТО, %	39,71	48,49	44,64	56,52	57,74	45,51

Аналіз розрахункових даних безпеки торгівлі послугами України та Польщі вказує на таке: поперше, навіть незважаючи на негативне зовнішньоторговельне сальдо у 2011, 2012 та 2015 рр., починаючи з 2011 р., коефіцієнт покриття є у межах прийняттого рівня. По-друге, з цим показником корелюється показник питомої ваги експорту у зовнішньоторговельному обігу. Цій показник є у межах норми протягом 2011-2015 рр. Всі інші показники є у межах норми. Структура торгівлі послугами України та Польщі наведені у табл. 8.

Як бачимо з табл. 8, головними статтями експорту та імпорту є послуги з переробки матеріалів та транспортні послуги в експорті та транспортні послуги в імпорті. Україна та Польща розвивають стратегічне співробітництво на рівні євро регіонів. Україна підписала Європейську рамочну конвенцію про прикордонне співробітництво між територіальними громадами та владою. Поступово було набуто довід функціонування євро регіонів в країні. В 1993 р. був організований євро регіон «Карпатський», який охоплює територію 19 адміністративних одиниць України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії. Від України в регіон увійшли Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська та Чернівецька області. У 1995 р. створено євро регіон «Буг» у

складі Волинської області (Україна), Брестської області (Білорусь) та Люблінського воєводства (Польща). Основні показники зовнішньоторгової діяльності євро регіонів «Карпатський» та «Буг» наведено в табл. 9.

Таблиця 8

Структура торгівлі послугами України та Польщі

Стаття	2013	2014	2015
ЕКСПОРТ			
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	36,07	38,50	41,48
Транспортні послуги	34,04	32,42	30,27
Послуги у галузі телекомунікацій	7,82	10,73	11,85
Ділові послуги	9,21	11,17	8,14
ІМПОРТ			
Транспортні послуги	42,70	38,82	20,06
Ділові послуги	18,32	20,22	6,79
Услуги, що пов'язані з подорожами	11,39	7,78	3,72
Послуги у галузі телекомунікацій	7,69	8,40	3,75

Як вказують дані табл. 9, євро регіони Карпатський та Буг є імпортоорієнтованими, про що вказує коефіцієнт покриття менший за нуль. Також коефіцієнт покриття є в ризикованій зоні.

Таблиця 9

Головні показники зовнішньоторгової діяльності євро регіонів Карпатський та Буг

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ЄВРО РЕГІОН КАРПАТСЬКИЙ									
Питома вага експорту регіону, %	6,74	4,64	5,50	4,74	5,37	5,34	5,03	6,13	7,29
Питома вага імпорту регіону, %	6,47	6,26	6,46	6,81	8,11	7,72	7,08	8,81	7,54
ЗТО, млн грн	7249,5	8466,9	5120,8	6884,6	10382,6	10216,2	8671,7	8104,8	5614,3
Зовнішньоторгове сальдо, млн грн	-610,3	-2252,7	-751,2	-1399,4	-3026,6	-2866,1	-2265,9	-1495,1	-50,33
Коефіцієнт покриття, %	84,47	57,97	74,41	66,21	54,85	56,18	58,45	68,85	98,22
ЄВРО РЕГІОН БУГ									
Питома вага експорту регіону, %	0,85	0,69	0,80	0,84	0,88	0,88	0,99	1,27	1,65
Питома вага імпорту регіону, %	1,74	1,23	0,94	0,94	1,28	0,58	1,41	2,04	1,65
ЗТО, млн грн	1480,5	1772,7	746,7	1006,3	1705,94	1104,14	1717,81	1450,87	1253,77
Зовнішньоторгове сальдо, млн грн	-365,3	-842,7	-108,7	-136,7	-413,24	107,42	-460,19	-80,03	9,61
Коефіцієнт покриття, %	39,94	35,55	74,58	76,08	61,00	121,55	57,74	89,54	101,54

Висновки. По-перше, Польща є стратегічним партнером України у торгівлі товарами та послугами. Польща має лідируючі позиції у торгівлі товарами та послугами у межах ЄС. По-друге, найбільшу перспективу у розвитку зовнішньої торгівлі є саме торгівля товарами. Головними ризиками у зовнішній торгівлі України та Польщі є нераціональна структура зовнішньої торгівлі: значна питома вага товарів у сировинній групі в експорті України та значна питома вага енергетичної групи в імпорті до України. Разом з тим, у структурі зовнішньої торгівлі в незначній частці є і товари з великою доданою вартістю та наукомісткі товари. Це задає напрям подальшого розвитку стратегічного співробітництва в торгівлі України та Польщі. Також напрямом розвитку стратегічного співробітництва є подальший розвиток торгівлі послугами – а, саме, транспортними.

Література

1. **Пашков М.** Реалии и перспективы стратегического партнерства [Электронный ресурс] / М. Пашков. – Режим доступа: www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?ne. 2. **URL:** http://uchebnykionline.com/politologia/zovnishnya_politika_ukrayini_-_chekalenko_ld/strateg_ichne_partnerstvo.htm. 3. **Ель-Шаманді С.Х.** Проблеми та методи модернізації українсько-польських зовнішньоторговельних відносин / С.Х. Ель-Шаманді // Теорія та практика державного управління. – 2014. – Вип. 1 (44). 4. **Корчун В.** Зовнішньоторговельні відносини Польщі й України [Электронный ресурс] / В. Корчун. – Режим доступа: irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis64.exe? 5. **Рабошук А.** Стан і перспективи зовнішньої торгівлі між Республікою Польща та Україною [Электронный ресурс] / А. Рабошук, К. Шиманська. – Режим доступа: cejsh.icm.edu.pl/Vistula-Zeszyty-naukowe. 6. **Державна служба статистики України** [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.govstat.ua>. 7. **Венцковський Д.Ю.** Експортна стратегія України в системі забезпечення економічної безпеки : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 21.04.01 “Економічна безпека держави” (економічні науки) / Д. Ю. Венцковський. – К.: Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2010.

Осадча Н. В., Петрова Г. Є. Польща як стратегічний зовнішньоторговельний партнер України з позицій безпеки зовнішньої торгівлі

У даній статті надано аналіз стратегічно партнерства України та Польщі з позицій безпеки зовнішньої торгівлі. Надано поняття стратегічного партнерства та поняття безпеки зовнішньої торгівлі, а також експортної та імпоротної безпеки. Аналіз надано на основі головних показників безпеки зовнішньої торгівлі та їх порогових показників. Аналіз був проведено на основі показників Державної служби статистики України за період 2008-2015 рр.

Ключові слова: стратегічне партнерство, безпека зовнішньої торгівлі, експорт та імпорт товарів та послуг.

Осадчая Н. В., Петрова А. Е. Польша как стратегический внешнеторговый партнер Украины с позиций безопасности внешней торговли

В данной статье проведен анализ стратегического партнерства Украины и Польши с позиций безопасности внешней торговли. Предоставлены понятия стратегического партнерства, понятие безопасности внешней торговли, экспортной и импортной безопасности. Анализ проведен на основе основных показателей безопасности внешней торговли и их пороговых значений. Анализ был проведен на основе показателей Государственной службы статистики Украины за период 2008-2015 гг.

Ключевые слова: стратегическое партнерство, безопасности внешней торговли, экспорт и импорт товаров и услуг.

Osadcha N., Petrova A. Poland as a strategic foreign trade partner of Ukraine from the standpoint of security of foreign trade

In this article the analysis of strategic partnership between Ukraine and Poland from the standpoint of security of foreign trade. Given the concept of strategic partnership the concept of security of foreign trade, export and import security. The analysis is based on key safety performance indicators of foreign trade and their threshold values. The analysis was conducted on the basis of indicators of the State statistics service of Ukraine for the period 2008-2015. Key words: strategic partnership, security, foreign trade, exports and imports of goods and services.

Keywords: strategic partnership, security of foreign trade, export and import goods and service.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2017
Прийнято до друку 22.03.2017